

A

KEGYES TANÍTÓ-RENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

NAGYKANIZSAI

KATHOLIKUS FÖGYMNASIUM

ÉRTESITŐJE

18⁷⁰/₇₁-iki .

TANÉVRŐL.

*NAGY-KANIZSÁN,
NYOMATOTT WAJDITS JÓZSEF GYORSSAJTÓJÁN.*

1871.

Rövidítések magyarázata.

G. k. v. = görög keleti katolikus vallásu; izr. = izraelita; ism. = ismétlő; kit. = kitűnő; jel. = jeles; I. r. = első rendű; II. r. = második rendű; III. r. = harmad rendű; péld. = példás; dics. = dicséretes; = törv. = törvényszerű; k. t. = kevésbé törvényszerű; n. t. = nem törvényszerű; erny. = ernyedetlen; k. = kitartó, kellő; hany. = hanyatló; csek. = csekély; s. = semmi; 1. = kitűnő; 2. = jeles; 3. = jó; 4. = elégséges; 5. = elégtelen; 6 = semmi; v. m. = vizsgálatlanul maradt.

Néhány vonás anyagi és szellemi művelődésünk köréből Zsigmond király korában (1387—1437).

Valamely nép történetében leginkább érdekelnek azon tények, melyek nemünknek haladását jelezik; melyekben az emberi intézményeknek, mint az ipar-, kereskedelem-, alkotmány-, kormány-, művészet- s tudománynak az emberiség nemesbülésének előmozdítására irányulását s növekedését szemléljük; mert — Hegelként — „legfontosb s leglényegesb a történelemben a népeknek örökös emelkedése a műveltség alsó fokairól a magasakra; s az emberiségnek folytonos törekvése nyersebb állapotból az emberi méltóság legnemesbjére följuthatni.“ Az egyén és társadalom művelődését legszívesb örömmel üdvözljük annyira, hogy még oly dolgok is, melyektől természetöknél fogva utálattal fordítjuk el tekintetünket, melyek fájdalmasan súlyosodnak a népekre, mint például a despotismus vagy az anarchia, ha némi részben hozzájárultak a közművelődés emeléséhez, s általuk az emberiség egy nagy lépést tett a civilizációban: bizonyos pontig mentségre találnak; megbocsátjuk méltatlan voltukat úgy annyira, hogy hajlandók vagyunk megfeledkezni a drága berről, melybe az előhaladás került.

Ez elv alkalmazását közműveltségi viszonyaink megfigyelésénél leginkább Zsigmond királyunk alatt találjuk, kinek uralma világosabban, mint bármelyik fejedelmünké, egy árny- és egy fényoldalt tüntet elő; amaz egy tapasztalatlan, könnyelmű ifju ballépéseit bélyegzi meg; míg emez az állam- és kormányügyek minden ágában jártas férfit disziti s szerez a multja hibái fölött megjavultnak elnézést, bocsánatot. — Ötven évi (1387—1437.) uralma nem tartozik történetünk fényszakái közé. Kormányja első szakában (1387—1404.) hizelgő, ügyetlen tanácsosok vezetése, ifjukori könnyelműsége pazarlással s féktelenségig menő élvsóvárgással párosulva, könnyen föllobbanó haragja, mely fölött uralkodni, s a bünhesztésben kegyetlenséggel határos szigorúsága, melyet mérsékelni nem tudott, a nemzeti jogok s törvények lábbal tapodása — véres polgárháborukra nyujtott alkalmat. Jóllehet szép, megragadó kül-sővel, egy középkori lovagias fejedelem minden kellékeivel s nem csekély szónoki tehetséggel birt: nem tudott tekintélyt, becsülést s szeretetet nyerni alattvalóinál; mert nem volt szerencséje a hadvezetésben, komolysággal párosult méltóság tetteiben, nem szilárdság s állhatatosság jelleme — s törekvéseiben. Jelszavát, hogy a jó királyt az alattvalóknak szeretniök, de félniök is kell egyszersmind, sem az egyik, sem a másik tekintetben nem volt képes foganatosítani s azért e jelszó maga mondja ki Zsigmond fölött a kárhoztató ítéletet. Ekként Zsigmond kormányának némi jeles tulajdonai, jó akarata s nem csekély tevékenysége mellett is a XV. század kezdetéig terjedő első szaka, ha nem is minden, de sok tekintetben méltó megrovás alá esik. E 16 évnvi idő nemzetünkre nézve majdnem teljesen elveszett, mert csak igen kevés az, mit e kor, hazánkra nézve örvendetesét, fölmutatni képes. De nem veszett az el rá nézve. Nem azon fejedelmek közül való volt, kik „semmit sem tanultak és semmit sem feledtek.“ Tanult s okult multjának szomorú tapasztalatain annyira, hogy e nemzettől, mely előbb idegenséggel fordult el a kényúrtól, végre „bőven megsiratva“ tétetett sirjába. E föltünő fordulatnak őseink érületében azon nagy változás volt oka, melyen jelleme fogságábóli kiszabadulta s napolvi László ellenkirály kiűzetése után lassankint keresztülment; önkényre nem engedte magát ragadtatni; büszke, megvető bánásmódjával fölhagyott; becsülte s fölvette nemzeti szokásainkat, „a magyarok kedvéért, kik hosszú szakált viseltek, ő is olyant eresztett magának.“ Sokban járult őseink ez érületváltozásához császári méltósága is, melyet a magyar név és királyság fényének emelésére fordított s általa ennek tekintélye a nyugati népek között oly mérvben mozdítottatott elő, hogy nyelvünknek ismerete az eurpai műveltség kellékének tekintetett. Mindezekon fölül ama kegy, melyben uralma második szakában nemzetünknél állott, kiválólag azon körülményben leli magyarozatát, hogy tekintetbe vette ama korlátozásokat, melyeket nálunk az alkotmány a királyi hatalom gyakorlatában s az alattvalók iránti viszonyában a fejedelmi méltóság viselője elé szab úgy, hogy míg 1387—1404-ig absolut uralkodó színében jelenik meg: 1404—1437-ig az alkotmányos monarcha nevére joggal érdemes; s abban, hogy a nemzet ügyeit, művelődését hatalmasan fölkarolta; s a népeinek javával előbb oly keveset törődő fejedelem az 1404. éven túl jeles intézmények s törvények életbeléptetésével igyekezett multjának mulasztásait pótolni, mint ez korabeli közzgazdászati viszonyaink s szellemi művelődésünk vázolásából könnyebben megérthetővé lesz.

I. Általános a nézet, hogy valamely nemzet műveltségének megítélésében ipara- s kereskedelmének fejlettségi foka a legbiztosabb hévmérők közé sorozható. A közzgazdászat virágzásához azonban egy lényeges kellék kívántatik, mely nélkül a legkedvezőbb viszonyok közepette is épen semmi vagy legfőlebb is csak féleredményt lehet fölmutatni. S e kellék a békeállapot, mely azonban folyton veszélyeztetve van oly országokban, hol egy kiváltságos, magát a törvény korlátai közül kierőszakolni szerető osztály létezik a többi néposztályok mellett, melyek öncselekvőségök- s működésökben csak erélyes kormányfő által biztosittathatnak, de állandóan csak is akkor, ha erős kezeből ismét ilyenekbe megyt a kormánygyeplő. De ez utóbbi eset nem forgott fönn a kérdés alatti korban. N.-Lajos után

gyöngge, mások kénye előtt hajolni kénytelen nő — Mária — vette át a kormányt. A hatalmas oligarcháknak, mihelyt tágabbra eresztettnek érzék a féket, pártos szelleme magas lángban lobbant föl, mely számüzé a közbékét s vele a N.-Lajos alatt szépen virulni indult ipart s kereskedelmet is fejlődésében megakasztá. Négy évi viszontagság után, mely alatt a polgárháború minden iszonyai zaklaták a hazát, a zavarokat megunt, általános elszegényedést féltő jobbak a gyöngge Mária mellé férjét, Zsigmondot kenték föl királylyá 1387. martiushó 31. De a fölzaklatott indulatok viharát lecsöndesíteni, a rég óhajtott békét a hon polgárainak rövid idő alatt visszaadni, nem volt képessége; törvénytapodó kormánya, félszeg rendszabályai nem hogy csillapíták, még inkább fölzaklaták a szenvedélyeket s a szétterjedt lázongásokat csak 16 évi hosszú küzdés után nyomhatta el némileg. E küzdelem tartama alatt sem feledkezett ő meg azon néposztályról, melynek java s a korona érdeke elválaszthatlanok. A békeidő beálltával pedig fokozódott figyelme a közigazgatás s annak képviselői iránt, s igen sok történt alatta, mi az ipar, kereskedelem és földművelés gyarapodására áldásos hatású vala.

Főérdemei közé sorolandó a polgári osztály iránti kedvezése. Zsigmond egész uralma, különösen azonban annak két első tizede az oligarchák féktelen hatalmávali küzdelemmel van telve. Háborúi mind nagyobb függésbe hozták őt az ország főnemeseitől, kiknek szolgálatait újabb s újabb adományokkal kelle jutalmaznia, mi által ezek még félelmesebbekké lőnek a királyra, sőt fölébe is kerekedtek, megfosztván őt 1401. aprilhó 28-ikán szabadságától.

Ily körülmények között, kiszabadulása után, másfelé fordítá figyelmét, hol törekvései, pártfogolása biztosabb kamatot hozandottak. Ez előnyt a városokban vélte föltalálhatni, melyek jogai fölötte az 1405. april hó 15-ikére Budára hirdetett országgyűlés volt hivatta tanácskozni, melyre az egyházi s világi urakon s a megyék 4—4 nemes követén kívül a nagyobb s kisebb kir. városok is meghívtak követeket küldeni. A tanácskozások eredménye Zsigmond történetének egyik legszebb lapja, a mennyiben egy oly osztály, mely gazdagsága, értelmisége által kiváló helyet foglalt el a honpolgárok között, az alkotmány sánczai közé fölvétetett s jogot nyert — mint Szalaynk magát kifejezi — „minden nagyobb ügyek tárgyalásakor helyet fogni a nemzet tanácsában.“ Itt mellőzzük a kir. városok országrendiségének megalapítását és törvényhatóságaik szabályozását illető törvényeket, tárgyunkhoz képest a városok s az ország iparát s kereskedelmét érdeklőket említvén csupán.

Ezek szerint az egész országban a budai mérték használata rendeltetett el; külföldi kereskedőknek megtiltaték, ha 6 végnél több posztót vagy egyéb szöveteket hoztak a magyar vásárokra, rőfönkint árulni; hat végenkint kellett eladni áruikat, mi által a legtetemesebb haszon belföldi kereskedőinknek jutott, egyedül ezek levén följogosítva a kisebb mérvben vásárolni képes közönség igényeinek eleget tenni, miután még azon esetben is, ha a külföldiek 6 végnél kevesebbet hoztak, nem rőfönkint, hanem csak darabonkint árusíthaták vagy cserélheték el cikkeiket. — A belföldi ipar emelésére ösztönt adandó, megtiltaték kalmárainknak külföldiek áruit sajátjuk gyanánt kiadni, mint ilyet áruba bocsátani s velők e szándékkal kereskedelmi szövetséget kötni. — S minthogy kereskedőink áruik kivitelénél szintén harmincadadóra köteleztettek, kárpótlásul ezért az egész országban személyökre, lovaik-, kocsijaik- s áruikra nézve minden vámtól fölmentettek; sőt Buda árúmegállító joga, melyet N.-Lajostól nyerve bel- s külföldi árukon egyaránt gyakorolt, a honiakra elvesztette érvényét. Végül: „megismervén a gyűlés, hogy nagy balgatagság mástól venni azt, miben valaki maga is bővelkedik: megtiltaték idegen sónak — melylyel a felső megyék Lengyelországból bőven elárasztattak — behozatala,“¹⁾ mely törvény sótermelésünknek, a fogyasztás növekedvén, adott szebb lendületet.

A törvényhozásnak ezen kedvezése a műiparon s kereskedelmen nagyot lendített; élénk tevékenység, egy szebb fölvirulásnak előjele, kezdett mutatkozni mindenfelé, miután az akadályok, melyek lépten-nyomon gátlólag állák útját a kereskedelem fejlődésének, a belvámok s Buda árúmegállító joga megszüntetésével, eltávolítottak; s e gondoskodásnak köszönhető csak, hogy, daczára a sok évi békétlenségek — s számos külháborúknak, a magyar kereskedelem azon fokról, hová N.-Lajos alatt emelkedett, alább nem szállott, miután Zsigmond magán uton is fejedelmi teljhatalmánál fogva, támogatá s előmozdítá a városok érdekeit, több község tőle nyervén jogait vagy a már létezők bővítését s megerősítését.²⁾ A városok s ezek ipara s kereskedése érdekében tett intézkedései oly szembeszökők, hogy Engel³⁾ a halála után bekövetkezett elhanyaglásra gondolva, így sóhajt föl: „Vajha — úgymond — Zsigmond utódai több figyelemre méltatták s kifejtették volna az általa megkezdett rendszert, t. i. a középosztálynak — s vele az ipar- s kereskedelemnek — fölemelését, támogatását!“

Külkereskedelmünket illetőleg azon körülmény, hogy a törökök, kiknek nem volt érzékök a kereskedelem hasznai iránt, magukat az aldunai tartományokban megfészkeltek, bénítólag hatott; de annál élénkebb lőn a közlekedés az olaszok-, németek- és csehokkal, különösen pedig Velence-, Ragusa-, Prága- és Nürnberggel. Legnagyobb tevékenységet azonban a boroszlóiak fejtettek ki a magyarokkal kereskedésben. Ezeknek Lajostól nyert szabadalmait Zsigmond is megerősíté. Hozzánk leginkább fűszert, kelméket, drága

¹⁾ Sigismundi Decretum II. Art. 1. 2. 16. 17. 11. 20.

²⁾ Olvashatni példákat Horváth M. kisebb történeti munkái II. 105—107. — Horváth M. Magyarország történelme II. 243. — Virág Magyar századok IV. 78. 79. 99. — Kővári Erdély történelme II. 36. 38. 39. 41. 44. 45. 48.

³⁾ Engel Geschichte des ungarischen Reichs II. 240.

bőröket s más indiai árukat hoztak s tőlünk rezet, paprikát vittek ki. Mily nagy volt a boroszlóiak kereskedése honunkkal, egyes számok eléggé megvilágítják. Így Albert trónraléptekor, tehát Zsigmond végnapjaiban 3 boroszlói kereskedő a budai vásárra 623 vég posztót és 1960 db bőrt szállított. — 86 vég strigau s 102 vég görllitzi posztót 143 mázsa rézzel; 432 vég görllitzi posztót 6038 font paprikával cseréltek be s ugyanakkor 588 véget 2325 s 800 db bőrt 113 ftért adtak el.⁴⁾

Az erdélyi szászok gyártmányainak vámmentessége is megerősített Zsigmond által. Legnagyobb szabadalmuk azonban, mely kereskedelmök jövedelmezőségét s kiterjedtségét kellőleg biztosítja, abban állott, hogy legtöbb városuk a külföldieknek lerakóhelyül szolgált. Ehez előnyösen járult városaik fekvése közel a keleti tartományok határaihoz, melyeket külföldi kalmárok gyakran kerestek föl, hogy viaszt, selymet, bőrt, gyapjút, melyeknek földolgozásához eme tartományok lakói nem értettek, vásároljanak. E kereskedők utjokat hazafelé rendszeren Erdélyen át vették, de egyiknek sem volt szabad tolvonulnia anélkül, hogy akár Brassóban, akár Szebenben vagy Besztercén legalább 8—14 napig meg ne állapodott volna. Csak miután e városok kereskedőinek nevezett cikkekbeni szükségletei fődözve valának, engedtetett meg a tovavonulás.⁵⁾

A lengyelekkeli kereskedés, mely különösen a két államnak 1370-ben történt egyesítése után vett hatalmas lendületet, többször megakasztaték ama viszályok következtében, melyek Zsigmond korában Magyar- s Lengyelország között lábra kaptak, s többször kényszerültek a kereskedők áruikkal haza takarodni. Így 1422. augusztushó 22-ikéről Nürnbergből parancsolta a király a bártfaiaknak, hogy kereskedőiket szólítsák vissza Lengyelországból, a lengyeleket pedig hazájokba küldenek.⁶⁾ — Megakadályozák a kereskedést azon háborúk is, melyek Velence s Magyarország között Dalmátia birtokáért vívattak; ezek tartama alatt a király némely dalmát polgároknak kalózleveleket adott; a szárazföldön pedig a magyar s német kereskedőket minden Velencei közlekedéstől eltiltotta. E rendeletét, mely a második háború alatt (1418—1428.) kelt, a harmadik kitörésével (1431—1433.) ismételte s egyszersmind oda utasítja a magyar kalmárokat, hogy Velencétől venni szokott fűszereket, selyemszöveteket ezentúl önmaguk szállítsák Konstantinápolyon s Kaffán át.⁷⁾ — Élénk volt a magyar kereskedés Ausztriával, hová leginkább borokat szállítanak. Kivált Sopron és Kőszeg vételkedének ebben egymással, miből ez utóbbira sérelmek is hárultak, melyek orvoslása végett Kőszeg a királyhoz fordult, ki 1407-ben a soproniaknak, haragjának kemény fenyegetése mellett parancsolja, hogy a kőszegieket ne bántsák.⁸⁾

A kereskedelem élénksége ébresztőleg s tökéletesbitőleg hatott a műiparra is annál is inkább, mert a törvényhozás pártfogolása az iparosokra is kiterjedt. Azonban e mellett sem érte el a virágzás azon fokát, melyet a kereskedelem, bár a haladás itt sem ismerhető félre. Így ez időben honosultak meg nálunk az üvegesek; a vászon fehéritésében a bártfaiak tünnek ki; de midőn az eperjesiek is — csábitva a szép nyereségtől példájokat követni akarnak — ettől eltiltattak. — Jó hirben állottak a kassai vargák, a budai s szentfalvi kardcsiszárok. Említés tétetik festők-, ékszerárusok-, aranyművesek- és szobrászokról, továbbá nyil-, tegez- stb. készítőkről. A XV. század első negyedében honunkban is találunk már nyomára a lőpornak, tarackok- és löcsöveknek, mi ez iparágak művelésére enged következtetnünk.⁹⁾ De különösen kitűnt hazánk a kocsijáratásban. „Magyarországon át utazásom alatt — mondja egy francia utazó¹⁰⁾, — gyakran találtam kocsikat, melyeken 6—8 személy fért el, egy lótól huzatva. Minden kocsinak hátsó kerekei az elsőknél magasabbak. Találhatni kocsikat, melyek az ország szokása szerint befödvek s oly szépek s könnyűk, hogy azt kerekestül egy férfi — úgy látszik — vállain elvihetné.“ Zsigmond maga is lehetőleg ápolá a mesterségeket; így 1416-ban Párisból száznál több aranyozót s himzőt küldött az országba,¹¹⁾ mi által a műipart oly ágakkal gazdagítá, melyek még vagy éppen nem vagy csak csekély kiterjedésben üzettek.

A kereskedés és műipar az erdélyi s szepesi szászok s a városok nagyrészt idegen származásu polgáraink kezében volt; míg a magyarok, a mint őseink is beköltözésök alkalmával letelepedésül a baromtenyésztésre legalkalmasabb helyeket szemelték ki maguknak, Zsigmond korában is kiváló előszeretettel foglalkoztak e tenyésztéssel. Bertrandon de la Broquière francia utazónak tudósításai eléggé meggyőzhetnek mindenkit erről, valamint arról is, hogy Magyarországnak alsó vidéke legnyereségesebb kereskedést bármokkal üzött.¹²⁾ — Nevezett utazó, ki Palaestinából jövet utazott hazánkban keresztül 1433-ban, miután röviden megemlékezik Pancsova-, Becskerek- s Versecről, többi között így ír: „Szegeden nagy mennyiségű eladó szilaj ló található. — Biztosítottak, hogy ki 3—400 ily lovat akarna venni, itt kaphatna; s oly olcsók, hogy tiz magyar forintért szép lovat vehetni. — Szegedről Pestre jöt-

⁴⁾ Fessler Geschichte der Ungern IV. 1243.

⁵⁾ Fessler i. m. IV. 1246. — V. ö. Kőváry i. m. II. 36.

⁶⁾ Virág i. m. IV. 138.

⁷⁾ Engel i. m. II. 333. jegyzetben.

⁸⁾ Virág i. m. IV. 89.

⁹⁾ Fessler i. m. IV. 1247. 1248. 1251. 1255. — V. ö. Horváth M. kisebb tört. munkái. II. 115.

¹⁰⁾ Bertrandon de la Broquière.

¹¹⁾ Engel i. m. II. 287.

¹²⁾ Bertrandon de la Broquière jegyzetei Engelnél i. m. II. 374—380.

tem. — — Onnan Pestig a föld róna és termékeny. Megszámlálhatlan nyájakat találhatni itt igás állatokból, melyek magukra hagyatva a nyílt mezőn legelésznek vadakhoz hasonlóan; innen van, hogy belőlök oly sokat láthatni a szegedi vásáron.“ — Miután Budát, épületeit, vidékét leírta, tovább ismét így ír: „Pestnek sok lókereskedője van; ki 2000 jó lovat kívánna, megkaphatná.“ Olcsóságukat ekkép említi: „Istállónként adatnak el, egy istállót 10 lóval számítva 200 frtéért. Több lovat láttam, melyek közül 2—3 megér annyi pénzt.“

A magyar nép foglalkozásának másik jelentékeny ágát a földművelés képezte, melynek jókarban létéről, valamint a vadászat s halászat nagybani üzéséről a francia utazó ekkép emlékezik: „Szeged nagy nyílt város — — s mindennemű növényekben gazdag vidéken fekszik, sok darut s vadkacsát fognak ott; egy nagy piacot töltve láttam velök. — — A Tisza halakban bővelkedik; sehol sem láttam, hogy egy folyóból oly vastag s hosszú halakat fogjanak.“ — A terményeket illetőleg kétségen kívüli, hogy a földművelő osztály erejének tetemes részét az önfentartáshoz tápot nyújtó gabnafajok termelése vette igénybe. S ha a földművelés nem juthatott a virágzás ama fokára, melyet országunknak akár éghajlati kedvező viszonyai, akár a talaj nagy termőképessége megengednek: azt a munkaerő hiányának s főképp ez üzletággal foglalkozó pórosztály siralmas társadalmi helyzetének róhatni föl, mert földművelőink sorsa kérdés alatti korszakban ugyanaz volt, a mi az egész középkorban minden más nemzeteknél is ezen osztályé: földesuri önkénytől függő, földhöz kötött jobbágyosság; bár Zsigmond, nagyobb lendületet adandó a földművelésnek, mely nem csak az anyagi jólétnek, hanem az ipar- s kereskedelemnek is alapja, elődei III. Endre s N.-Lajos példája szerint legalább a személyes szabadságot, a szabad költözködési jogot törekvők e néposztálynak biztosítani. S tevé ezt mind rendeletek,¹³⁾ mind pedig törvényhozás útján többször; de éppen ezen ismétlés gyaníttatja velünk, hogy a törvények intézkedései a féktelenkedő főurak által minden erejüktől megfosztattak, mihez segédkezet nyújtott a király is, szentesítvén oly törvényt, mely a jobbágyot főben járó bűntények kivételével, minden vétségben földes urának — az uriszeknek — hatósága s önkénye alá rendelte. E törvény okozá, hogy a rabszolgaság bélyege jobbágyosztályunkról oly sokáig nem törültetheték le s birtok, életöröm s polgárjogok nélkül kényszerült napi kenyeréért robotolni, e mellett még súlyos adókkal is terheltetvén.¹⁴⁾ Ily állapotban az öntevékenység elveszté rugóját, nem csekély kárára a földművelésnek, mely, mint az ipar s kereskedelem is, csak szabadság mellett virágzik.

A bortermelés a dunántúli megyékben üzeteik legszorgalmasabban, melyekből Sopron s Kőszeg szállíták Németország felé a bort, míg Buda, Érmellék, Eger, Tokaj, melyek már az Anjouk korában is ismertek valának jó boraikról, Lengyelország szükségletét fődözték. — Végül a kertipar sem hevert parlagon s Bertrandon de la Broquière, bár Belgrádról Szegedig két kis erdőcskén kívül egy fát sem látott útjában: magát Szegedet mindennemű gyümölcsben gazdagnak mondja, valamint a Szeged s Pest közti vidéket is.

Az építészetben a honiak közt nem igen észlelhető nagy haladás, azonban Maecenasokban nem volt hiány. Legelső sorban magát a királyt kell kiemelnünk, ki Buda déli részén pompás palotát kezdett építtetni, mely — a francia utazó szerint — „igen nagy és erős lesz, ha elkészül.“ — E palota, Zsigmond híres „Frispalotája“ a budai várban, mely azon időben Európa valamennyi királylakait meghaladta nemcsak nagyságra, de az építészet fenségére nézve is.¹⁵⁾ — Továbbá Pestet s Budát a Dunán keresztül álló hiddal szándékozott összekapcsolni, s midőn 1416-ban egyházi s politikai ügyek elintézése végett Párisba utazott: francia kőmivéseket fogadott s küldött Magyarországra ama két építkezés végett. A francia utazó még 6—8 családot talált Pesten s egy kőmivest ezekből szolgálatába is fogadott. Szerinte: „A király palotájával szemközt nagy tornyot akart építtetni s itt láncot erősíteni meg, melylyel a folyót elrekeszthesse. Az ember azt vélné, Bourgogne tornyát akarta itt utánózni, mely l'Ecluse vára előtt áll; de nem hiszem, hogy szándéka kivihető, mert a folyam igen széles. Megvizsgáltam a tornyot, már mintegy 3 lándsányi magasságot ért vala; — — de a dolog abban maradt, mert — mint állították — a munkát elkezdette kőmivések elhaltak, s a megmaradtak nem tudták azt folytatni.“

A fejedelem példáját egyházi s világi főemberek is követték. A nagyok — mond Horváth Mihály — már többnyire fényes palotákban laktak. Maga Buda számos pompás lakokkal s fürdővel, mi a szépszerűet s kényelmet mozdítá elő, diszelgett. „A vár kerítésén kívül szép hévfürdők vannak,“ mondja a francia utazó.

Nem hagyhatjuk itt megemlítés nélkül a vallásos áldozatkészség szülte nagyszerű építményeket, a máig is méltán csodált dómokat; a kassait, melyet Lajos anyja kezdett emeltetni, de csak Zsigmond alatt vitetett tőkélyre. Négyszög kövekből, kereszt alakjában, kívül s belül oszlopokkal, szobrokkal és különféle metszetekkel diszelgő. E templom gót stylben épült, mely Franciaországban már a XII. század közepén, Németországban pedig a XIII. század elején kezdett az építészek által használtatni, míg nálunk csak a XIV. század elején találjuk biztos nyomát a pécsi egyház gót idomu ablak — s boltozatrészleteinek

¹³⁾ Igy N.-Szombatból 1397. augusztushóban. Virág i. m. IV. 52.

¹⁴⁾ Lásd Sigismundi Decretum II. Art. 6. — Decr. III. Art. 10. 14. 15. 16. — Decr. IV. Art. 2. — Decr. VI. Art. 7. Corpus Juris hungarici. Tomus I. 179—190.

¹⁵⁾ Toldy: A magyar nemzeti irodalom története. 127. — V. ö. Fessler. i. m. IV. 1258.

átalakításánál, mint azt az egykorú fölrat a szentély gót ablaka alatt fennhagyta: „Labore Magistri Demetri lapicidae 1303.“ — E stýlben építették a zágrábi templom egyes részletei 1499-ig; a nagyszombati máriavölgyi 1380 előtt ésután, a brassói 1385—1425-ig; a nagyszerű kolozsvári 1392—1422-ig; a szentbenedeki a Garam mellett 1406-ban. Továbbá a segesvári szintén Zsigmond alatt kezdett emeltetni 1429-ben, a nagyszebeni 1431—1471-ig, a pozsonyi a XV. század elejétől végeig, ugyszintén a bártfai is.¹⁶⁾

A képző művészetek másik ága, a szobrászat is új téren s nemcsak az építészet segédeként paloták, egyházak s siremlékek körül, hanem önálló szoborművekkel, ércben úgy, mint kőben, lépett föl, minek nyomai már N.-Lajos alatt észlelhetők; sőt máig is vannak emlékeink, „melyeket — mondja Toldy — a hazafi tisztelettel szemlél, milyenek Kassán I. Károly, Erzsébet és Lajos kőszobrai; milyenek voltak Váradon sz. István, Imre és László gyalogszobrai, melyek Kolosvári Márton és György testvérek műhelyéből kerültek ki, kik egyszersmind rézöntők is voltak. De Zsigmond korából is maradt fenn emléke szoborműveknek; így Zsigmond király szobra a Frispalotában a török időkig ékeskedett.“¹⁷⁾ Továbbá megjegyezzük, hogy sz. László nagyszerű lovagszobra ércből s gazdagon megaranyozva, szintén Váradon pompáztott; róla Révay László így emlékszik meg naplójában: „1621. július 8-án érkezünk Váradra. Sz. László királyt öntette egy kolosvári ötvös anno 1390.“¹⁸⁾ Ezekon kívül a szobrászat termékei közé számíthatók még, mint önálló művek, a szentségházak, keresztelő medencék, megfelelőleg a magasztos templomok díszének; és a siremlékek, mely utóbbi nemből a „Magyar történelmi társulat“ közlönyének 1869. évi folyama a Lábathlan család siremlékét adja 1400. évből, mely, mint becses s művészi kivitelű műtörténeti emlék egyszersmind bizonyítéka annak, hogy a kőfaragás már a XIV. század végén fejlődött s virágzó állapotban volt nálunk.¹⁹⁾

Végül, hogy a festészet is méltánylatban részesült, azt már Róbert Károly története is mutatja, ki címereket osztogatott, melyeket az adományosok pajzsakon, lobogóikon viseltek. N.-Lajos szintén sokat tett e téren, de legtöbbet Zsigmond, ki amazok példájára a kiváltságos osztályba emelteknek jószág mellett címert is, érdemeiket visszatükrözött, adományozott, mi mindenkor hizelgő kitüntetésül vétetett. E körülmény sokszor zavartól menté meg a bőkezű királyt, ki, ha jutalmazni vagy kitüntetni akart s nem állott rendelkezésére valamely a fiscusra szállott jószág: címerrel elégité ki a jutalmazandót, mi által az nemessé lön, de — birtok nélkül (Armalista nemesség).²⁰⁾ Az adományosok nemesi okleveleik (armalisaik) nyomán címereiket elkészíttetni a meghatározott színek szerint siettek s így hiúságuk — bár csak szerény határok között — a festészettel foglalkozóknak nyújtott anyagot, miről, valamint Zsigmondnak e téren buzgolkodásáról e szavak tanuskodnak: „Sigismundus rem heraldicam insigniter promovit, scuta nobilium, prius simplicissima, in areas divisa, coloribus distinguendo.“²¹⁾

Ujabb s hatalmasabb lendületet nyert a festészet s vele a szobrászat, midőn minden főbb városban, (mint Buda-Pest, Esztergom, Eger, Pozsony, N.-Szombat, Sopron, Bártfa, Eperjes, N.-Szeben, Brassó) méltóságteljes egyházak emeltettek, melyekben az oltárok képek- s szobrokkal díszítettek föl. Minden céhnek ugyanis, mely valamely város falai között existált, külön oltára s saját védszentje volt, kit képben is ábrázoltatni, bármily nagy költségbe kerülendett is, mindenik iparkodott. — Azonkívül a szerzetesek is, kik mind jobban több és több tekintélyt nyertek a népnél, majd az ó, majd pedig s leginkább az új szövetési szent történetek egyes eseményeit, a vallásos érzék bővebb fölébresztése végett, képekben jelenítették hiveik szemeik elé, s így jöttek létre az új templomokban az oltárképeken kívül a frescok. — Szobrászok, festészek oly nagy számmal voltak elterjedve Magyarországon is ez időtájt, hogy a középkor szelleméhez képest, egy közös művészi céhet képezének, az ötvösöket s üvegeseket is keblökbe fogadván; sőt hihető, hogy a buda-szentlőrinci pálos főmonostor műiskolája, mely a XV. század közepén túl virágzott, szintén ez időszakban keletkezett.²²⁾

Ez közigazgatásunk főbb ágainak állapota Zsigmond király idejében. A kép nem épen visszataszító azon kor szemüvegén át tekintve. De lehetetlen mégis elnyomni fájdalunkat a fölött, hogy 50 éves uralkodásának csak ennyi eredménye volt e téren.

Mit teremthet vala ő még e hosszú idő alatt, ha bir N.-Lajos csüggedni nem tudó lelkületével, hajthatlan akaratóval annak végrehajtásában, mit alattvalói javára jónak ismert föl; ha nem engedtetni magát uraltatni állhatatlansága által, minek következtében legszebb terveitől is hamar elfordult, ha valami új, meglepő ragadá meg figyelmét; ha az államjövendelmekkel takarékosabb gazdálkodást visz s azok anyagi s szellemi fölemelésére tudja tőkésíteni, kiknek véres veritéke szerzé azt.

Most tartsunk rövid szemlét hazánk Zsigmond korabeli szellemi miveltsége fölött is.

II. A tudományoknak a kor, melyre Zsigmond uralma esik, ép úgy nem volt kedvező, mint az

¹⁶⁾ Ipolyi: A középkori építészet Magyarországon. Budapesti Szemle. XIV. 102.

¹⁷⁾ Toldy. i. m. 127. 128.

¹⁸⁾ Dualszky. Révay László Naplója. Magyar történelmi tár. III. 250.

¹⁹⁾ Thaly Kálmán: Századok. 1869. 492—497.

²⁰⁾ Lásd erre Ladányi Gedeon: A magyar alkotmány története. 79. —

²¹⁾ Spányik: Historia pragmatica. 318.

²²⁾ Toldy. i. m. 128. — V. ö. Fessler, IV. 1257.

Anjouk alatt; folytonos belviszályok s külháboruk szükségképen másfelé terelték a figyelmet. De e rideg körülmények mellett sem oly visszataszító a kép, mely e kort ábrázolja, nem oly általános a lelki sötétség, milyennek a szakadatlan fegyverzaj közepette vélnők, s melytől csak fájó érzettel kellene elfordítuunk tekintetünket. A babérkoszoru e téren Zsigmond fölvilágosodott szelleme fölött zöldel. A kitüntetés, melyben a tudomány férfait részesíté jótékonyan, s buzdítólag kellett, hogy hasson mindazokra, kik magukat az isteni szikra birtokában érezték. Mennyire becsülte a szellemi miveltséget mindeniben, bármely alacsony származásu volt legyen is az, egyes nyilatkozatai tanusítják, melyek szerint kötelessége — ugymond — becsülni azokat, kiket a természet a magas származásuak fölé emelt. Midőn pedig Fiscella György jogtudor s alkancellár általa a lovagrendbe emelve a konstanci zsinaton becsvágyától sarkaltatva nem a tudósoknak, hanem a nemeseknek szánt padokon akart helyet foglalni, Zsigmond őt s benne az egész nemességet, e szavakkal aláta meg: „Dórén cselekszel — úgymond — s neveltségessé teszed magadat, a nemességet tudományos állásodnál többre becsülvén. Fontold meg, hogy egy napon ezret is lovaggá tehetek, de ezer év lefolyása alatt sem valakit tudóssá!“ Legjobban kitüntette azonban nemes érzületét a mivelődés bajnokai iránt akkor, midőn 1433-ban Sienaban maga tűzte föl Beccadelli költő fejére a borostyánkoszorút.

Nem lehet félreismerni azon jótékony hatást sem, mely a király sokszoros külföldi utazásaiból műveltségi állapotainkra hárult. Ez utazásaiban mindig nagyszámu kíséret — főurak- s főpapokból kiszemelve — követte őt s lehetetlen, hogy a külföld előhaladottabb miveltsége minden benyomás nélkül maradt volna honi viszonyainkra; felemelőleg kelle hatnia annak is, hogy Zsigmond német létére nemcsak a magyar nyelvet tette sajátjává, hanem majd minden europai főbb nemzetek nyelvét, sőt a latint is folyékonyan beszélte s így másokat is utánzásra serkente.

A tudomány azonban nálunk épügy, mint Europa egyéb államaiban a scholasticismus bilincsei közé volt szorítva s majdnem kizárólag egyháziak által kezelteték, mert a hány zárda, káptalan és püspöki-egyház volt: ugyanannyi tanoda is létezett, melyekben nemcsak a tehetősebbek, hanem a szegényebb sorsuak képzéséről is gondoskodva volt, miután az 1309-ben Udvardon tartott egyházi zsinat a székes-egyházak mellett oly iskolák föllállítását rendelte el, melyekben a szegényebbek ingyen nyerjenek oktatást. Hogy főpapjaink ez intézkedésnek megfeleltek, s hogy az általok emelt tanodákon kívül egyházmegyéik területén még egyéb intézeteknek is kellett virágozniok: onnan gyanítjuk, hogy csak a veszprémi egyházmegyében 492, a pécsiben pedig 400 plebánia létezett, melyekben a lelkeszi ügyeket tudományosan képzett férfiak kezelték²³⁾. S míg ez adat számos tanítézetek létezését világítja meg, melyek egyedül voltak csak képesek csupán az egyházi rendet ily nagy számu tanult egyénekkal ellátni: egy másik, 1439. évi adat, mely Szepesvármegyében kerületi tanfelügyelőről tesz említést,²⁴⁾ alsóbb tanítézeteink rendezett állapotát s így a tanügynek azon korhoz mért virágzását nemcsak sejteti, hanem bizonyítja. S bár ez utóbbi adat már Zsigmond uralma utánról szól, e körülmény legkevésbé sem ingathatja meg állításunkat, miután ez adatot szolgáltató okmány kelte s a király halála közé, mely 1437. decemberhó 9-ikén történt, alig esik két évnyi időköz. S ha halála után két évvel a tanügy terén ily örvendetes jelenséget mutat föl a hazai történet, legkevesebb okunk sincs Zsigmondtól is megvonni az érdemet e részben azok után, miket tudományszeretetéről hirdetnek évkönyveink, annyival kevésbé, miután napjaink a legékesebben szóló tanuk, hogy rendezett tanügyi viszonyok nem egy két évnek, hanem csak évtizedek hosszas vajudásinak lehetnek szüleménye.

Mint kitünök e korbéli tanodáink közül az ősrégi váci, állítólag még sz. László idejéből, s a bartfai említettnek különösen. Egyébként ezen s hasonló iskolák csak előkészítőkül tekintettek; mert, kik az azon kori europai miveltség színvonalára magukat fölkuzdeni vágyat s tehetséget érezték: Francia-, Angol- s Olaszország, Prága, Köln, Bécs egyetemeit keresték föl, hol 6—10 ezer hallgató között a nemes verseny nagyobb szorgalomra, a becsvágy több táplálékra talált, mint itthon; s honnan, a különböző országok polgáraival szorosabb érintkezésbe lépve, tudományos műveltségen kívül új világ- s emberismeretre téve szert, tértek vissza. — Azonban fejedelmeink a kor hívó szavának hódolva, jókor gondoskodának, hogy a tudományszomjas ifjuság a haza határain belül is föltalálhassa ama forrásokat, melyekből az igaz-, jó- s szépnek ismereteit merithesse. Az egyetemek alapításának ideje nálunk a XIV. század második fele. Első ilynemű főiskolának „Studium generale“ név alatt Lajos nagylelkúsége adott létet a Pécsen 1367-ben a bécsinek, mely csak két évvel előzött meg bennünket, mintájára alapított egyetemben, hol a hittudomány kivételével a tanítás kiterjedt minden tudományszakra, de — úgy látszik — leginkább a törvénytudományok üzettek, s hol a megyés püspök által osztott tudorkoszoru minden europai hasonló intézetekben honos kiváltságok élvezetére jogosított. Az iskola virágzását leginkább a hallgatóknak nagy, néha 4 ezerre menő, száma eléggé mutatja.²⁵⁾ — A múzsák ez intézete a XVI. század III. tizedéig virágzott, a midőn 1526-ban a mohácsi vész erre is halálcsapásként nehezült, s legkitünőbb hallgatói közül 300-an mesterökkel együtt a csatamezőn dicső halált haltak a hazáért. 21 évvel e veszedelem s 180 évi virágzása után 1547-ben a török idő véget vetett ez intézet életének.

Még ugyanazon XIV. században nyert Lajos főiskolája versenytársat az ó-budai egyetemben, melyet a szintén tudománybecsülő Zsigmond 1388. állított föl, s IX. Bonifácus pápa megerősített, kancellár-

²³⁾ Pauer: Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében. 200.

²⁴⁾ Lányi: Magyar kath. Clerus érdeme. 80.

²⁵⁾ Wallaszky; Tentamen historiae litterarum sub Mathia Corvino. 51.

jává az óbudai prépostot rendelvén. A konstanci zsinaton ez egyetemet hat tanár képviselte, köztök két jog-, egy hit- és egy orvostudor, kik után az intézet tanulmányaira következtethetünk. E főiskola Zsigmondot aligha élte túl, vagy ha igen, csak tengett, mita halálát követő zavaros idők is okozhattak; s Mátyás alig hogy a királyi trónra jutott, már is egy budai új akadémia alapításán fáradozott, mit, ha Sunda (Sigismunda) fönnáll, nem teendett. Ez intézet — mond Fessler — hirnevének tetőpontját azon alkalommal érte el, midőn címere, a mostani egyetemével egyenlő, a konstanci zsinaton a többi főiskolák cimerei között tündöklött; s hogy nem emelkedhetett a virágzás ama pontjára, melylyel a pécsi dicsekedett, azt rövid fönnállásának s annak tudhatjuk be, hogy nem volt a nemzeti szellem ápolója s így, mint Engel megjegyzi, német s olasz tanáraival nem is folyt be nagy mértékben a hazai művelődésre.

Könyvek — a műveltség e közegei — dolgában is javult az állapot. Az, hogy ifjaink közül sokan külföldön végezték tanulmányaikat, nem maradhatott e részben sem hatálytalan, mert a tanulók vagy utazók ismereteken kívül, könyveket is hoztak magukkal; különösen az egyetemi városokban, Pécsen és Budán, hol másolók által is szaporították a példányok, lehetett nagy a könyvek száma. S nem csak egyháziak, hanem világiak is voltak már ezek birtokában, mint Maróthy János, kitől püspökök is vettek kölcsön; mi ismét könyvgyűjteményekről, könyvtárakról ad tanuságot, melyek közül azonban csak a buda-szentlőrincinek maradt fönn emlékezete, de hogy tudós főpapjaink s az egyetemi tanárok sem lehettek ezek híjában, nem lehet kétkednünk. Beltartalmukra vonatkozólag: szent könyveken, scholastica theologián, törvényes munkákon s a legszükségesebb tankönyveken kívül egyéb nem említetik. ²⁶⁾

A tanultság terjedtségére nézve első helyen a király említendő, kit minden történetírónk művelt. fölvilágosult s tanult fejedelemnek nevez s különösen nyelvismerete által tűnt ki, mert a magyar, német s cseh nyelven kívül még a latin, olasz s francia is sajátja volt. — Ennyire művelt levén, tanácsosai megválasztásában nem annyira az ősrégi származásra, mint lélekműveltségre volt fő tekintete; illyekül Gúti Országhot, a Palócy- s Rozgonyiakat — egyúttal a tudósok Maecenasait — említik. De az egyház sem szűkölködik a tudományosság magyar képviselőiben; csak Széchy Dénesre, Miklós dalmát bán fiára, ki tanulmányait Bécsben kezdvén Páduában végzé, s kinek művelt szelleme szelvében magasztaltatik, s Báthory László pálosra, ki szintén külföldön tanult, utalunk. Nem csekély előnyére vált a művelődésnek, hogy a közigazgatási s jogszolgáltatási ügyek az Anjouk kora óta többnyire írásban tárgyaltattak, miről, hogy Zsigmond alatt is így volt, szépen tanuskodnak azon kori törvényeink, melyekben a különböző okiratokért fizetendő pénzzilletékek körülvonaloztatnak. ²⁷⁾ — Ily intézkedések mellett mind tágasabb körben kelle az írás ismeretének elterjednie, de hogy e részben a világiaknál nem volt kellő siker, azt még félszázaddal későbbi példák is kézzelfoghatólag tanusítják, midőn fényes hivatalok viselői, mint Báthory István vajda, Rozgonyi László és Simon palotamester, Kinizsy Pál országbíró, Mátyás királyunk idejében még neveiket sem tudták kiírni. — Előmozdítólag hatott a tanultság terjedésére, hogy a közigazgatási, törvénykezési s törvényhozási tárgyalások latinul folyván, a tisztviselők, az ország rendei e nyelv tanulására voltak utalva, mely körülmény épen nem gátolta az általános tudományos kifejlődést hazánkban, mert a nemzet a latin nyelv segélyével juthatott azon szellemi kincsekhez, melyek elfogadása s tovább fejlesztése nyújthat csak valamely népnek fönnállásához kezeséget. A romai classicus művekben rejlő műveltség csakis e nyelv közvetítésével juthatott el hozzánk épúgy, mint a világhírű tudósok hosszas munkásságának gyümölcse a latin, az akkori tudományos világ köznyelve, által lőn ránk, mint más nemzetekre is, éldelhetővé. Ez volt a csatorna, melyen át az emberi szellem megbecsülhetlen kincsei hozzánk is elszivárogtak s a jövő fejlődés termékeny magvaivá lőnek. De mindemellett is, sőt épen ezért, a tudomány nem lőn az egész nemzet közkinésévé, és annak csak tetemesen kisebb része, a vagyonosabb osztály, részesülhetett a cultura áldásaiban, mint a mely az eszközökkel, melyek annak megszerzéséhez vezetnek, rendelkezék.

Bár a tudományok minden ága talált művelőkre, ezzel szemben nevezetesebb, hogy a philosophia, mint az Anjouk alatt erdélyi Boetiusban, Zsigmond idejében egy Névtelen dominicanusban 1420. év körül Wickleff és Huss tanainak idejéből talált buvárra. E Névtelen, ki Bécsben végezte triviumát*) és hittani pályáját, mint a szabad művészetek koszorusa s áldozár a hazába tért, hol eretnekségről vádoltatván, miután minden rábeszélés, elvonni őt elveitől, meghiusult, kinzáshoz fordultak; mire Névtelenünk, további üldöztetés elől menekülni vágyván, a pálosok szerzetébe vonult. Névtelenünk a rationalismust vallotta. Keveset híven a theologiai tudományokban, meghasonlott az egyházzal, a hit ágazataival s utóvégre a vallásból kihányt mindent, a mi philosophiai bizonyítás útján nem vala megállapítható oly világosan, mint azon igazság, hogy az egyetemesnek egy elve és mindennek egy fő oka van. Iratokat, vagy nem hagyott vagy ha igen, elvesztek. ²⁸⁾ — A történetírás szintén tud művelőket felmutatni ama korból. Ilyen az 1420. évből Zalkai Tamás ferenci főnök, ki szerzetének egykoru dolgait jegyezte föl; továbbá Paulus de Paulo zárjai patricius az 1371 — 1408-ig terjedő időköz eseményeit tartá fönn rövid jegyzetekben az utókor számára. De, hogy ezeken kívül a törté-

²⁶⁾ Toldy. i. m. 135.

²⁷⁾ Sigismundi Decretum VI. Art. 10. 11. 12.

*) A középkorban az u. n. hét szabad művészetet a következő tárgyak alkották: számtan, zene, mértan, csillagászat, nyelv- és szónoklattan s a dialectika. A négy első a quadriviumot vagyis a felsőbb, a három utolsó a triviumot azaz az alsó osztályt képezte.

²⁸⁾ Erdélyi: A bölcsészet Magyarországon. buda-pesti szemle. Új folyam III. 341. — V. ö. Toldy i. m. 137.

netírásnak több művelői is találkoztak, tanúság erre Zsigmond második törvénykönyvének előszava, hol az elmúlt idők zavargásairól szólván, azokat a krónikákban följegyzetteknek állítja e szavakkal: prout in chronicis legitur Ungarorum.²⁹⁾ — Azonban örvendetesebb ennél azon jelenség, mely szerint a latin nyelv- s írásnak terjedése, a nemzeti nyelv írásbani használatára, bárcsak a községi s magánjogi viszonyokban³⁰⁾, mert az oklevelek s kormány rendeletek nyelve a latin volt, ébresztőleg hatott. Így különösen említést érdemel Báthory László pálosrendi szerzetes, ki a szentek életét s a szentírást magyarnyelvre fordította; ugyancsak az ő és új testamentomot a magyar hussiták két papja, Tamás és Bálint is, áttevék nyelvünkre.³⁰⁾

S míg nyelvünk ekkép önálló munkákban jelentette ki jogosultságát s életképességét, magánál az udvarnál is fenntartotta elsőségét úgy az Anjouk alatt az olasz, mint Zsigmond alatt a német nyelv fölött, s az uralkodók, talán, hogy némileg feledtessék el a nemzettel az idegen származásból a haza különféle ügyeire eredő hátrányt, mint például, hogy környezetők nagy részét nemzetbeliekből választák, igyekeztek utódaikat a nemzeti nyelvben kiműveltetni. Így nevelteté Lajos leányának, Máriának jegyesét Zsigmondot a királyi udvarban a magyar nyelv- s erkölcsökbeni oktatás végett; így Vilmos osztrák herceget, Hedvig leánya jegyesét, így végre Zsigmond Albertet, Erzsébet leánya jövődő férjét, mik a nemzeti nyelv folyvást ingatlan országos tekintélyére engednek következtetnünk.

Vázlatos átnézetét adtuk anyagi s szellemi művelődésünknek Zsigmond királyunk alatt; s úgy találtuk, hogy az uralma alatt tett haladás a fejlődés lehetőségének föltételeivel arányban állónak tünik föl; s ha ki talán azt csekélylené, nem szabad figyelembevétel nélkül hagynia azon körülményt, hogy nemzetnek, melynek határai s alkotmányos élete védelmére kell ideje s erői jobb részét pazarolnia, a műveltség pályáján nagyobb előmenetelt tennie alig lehet. Haladtunk mindenestre; Zsigmond mind az anyagi, mind a szellemi téren egy nagy lépéssel odább terelte nemzetünket azon irányban, melyet az Anjouk mutattak ki számára, s kiérdemelte méltán amaz elismerést, melynek jogtörténelmünk kitűnő írója Bartal György, utalva uralma kettős jellemére, e szavakban adott kifejezést: „A közügyek majdnem mindenik ága magán viseli gondoskodásának és jeles ismereteinek nyomait, mintha csak a Zsigmond, kiről szölandók vagyunk, más volna, nem az, kiről szölandók volt,“ — — s kiérdemelné napjainkban is a „fölvilágosult, haladó“ melléknevet. — Az, hogy Zsigmond német származású volt s közelebb hozott bennünket Németországhoz úgy, mint az Anjouk Olaszországhoz, nagy lökés volt az anyagi s kivált a szellemi fejlődés mezején, mert általa s alatta mind közelebb lépett nemzetünk a nyugateurópai népek műveltségéhez s mindegyre jobban közelebb hozatánk amaz állapothoz, melyben a különböző nemzetiségű népek ugyanazon műveltség kapcsai által szorosabban összefüzetnek.

LAKY MÁTYÁS,

főgymnasiumi tanár.

Az intézet belállapota.

Tanszereink szaporodása a lefolyt tanévben következő:

a) A természettani szertár részére beszereztek: Sulyegységek; vizirány-mérő; állvány csigákkal és csigasorokkal; szívó és nyomó szivattyu, egyszersmind tüzfecskendő; Heron-labda; készülék a fényvisszaverődés törvényéhez és a fénytöréshez; thaumatrop; sötétkamara; hajnedvmérő; két fémtükör; kis gözgépj; lehajlási tű; tájaló, egyszersmind napóra; aranylemezes villanymutató; Franklin táblája; aranyeső-készülék; hat Geisler-féle cső; kautschuk-pálcza; vizelemző készülék; villanydelejes mozgony; Barlow kereke; hővillany-elem iránytűvel; hat Bunsen-elem; villanydelej; Voulf-féle palaczk; készülék a folysav előállítására; hólyag rézcappal; éreny-csésze; Fortin-féle edényes légsulymérő.

b) Terményrajziak: t. Tárnok Alajos úr ajándékozott egy négy lábú csirkét; t. Sápringer Adolf úr háromlábú tyukot; Pauer Gyula 6. oszt. tanuló 3 európai bökölt; Kobaszicza György 3. oszt. tanuló 2 uszó siklót; t. Wágner Károly úr 31, — t. Lovák Károly úr 45, — Göncz Árpád 2. oszt. tanuló 11 db. ásványt; t. Wajdits József ur 1 db vaskovandot; t. Szecsey János úr 1 kósójegecset.

c) Régiségek: A nmgu vallás- s közoktatásügyi m. k. miniszterium 8, t. Horváth Pál s Dietrichstein József urak 1-1 db. ezüstpénzt; Göncz Árpád 2. oszt. tanuló 1 db arany- 5 ezüst- s két rézpénzt; t. Wajdits József ur 4 db. fekete bankjegyet ajándékoznak.

d) A tanári könyvtár számára szereztetett: Giebel természetrajza 5 kötet; Tipold Világtörténelmi zsebszótára, több darab tankönyv s 4 földkép; — t. Baranyay Elek ur pedig 1 kötetet ajándékozott.

e) Az ifjusági könyvtár 55 kötettel szaporodott részint a tanulók filléreiből, részint jötevek ajándékaiból, ilyenek nt. Laky Mátyás tanár úr, nt. Erődy Dániel úr, t. Aigner Lajos; Kottek Nándor igazgató; Balassy M. 7., Tóth Frigyes 3. és Frisch Ferencz 2. oszt. tanulók.

²⁹⁾ Corpus Juris Hungarici: Tomus I. 178.

a) Irott magyarnyelvi emlékek e korból: 1) Sajo-Szentpéter városának végzése borai felől 1403-ból; 2) Kazza Karácsonnak pecsétetes végrendelete 1413-ból; 3) Vér András menedéklevele 1423-ból; 4) Egy Zsigmond korabeli tisztí eskü és 5) Egy gyógyszerjegyzék 1413 előttről. Toldy. i. m. 146. — Ide sorolható egy sz. Lászlót magasztaló ének, melynek szerzője 1400. táján élhetett. Lányi: Magyar Egyháztörténelme. I. 280.

³⁰⁾ Toldy, i. m. 153.

Tanári személyzet.

A). Kegyes tanító-rendi tagok.

- Berzay** Elek, házfőnök, hitszónok, a hittannak 3. 4. 5. 6. 7. osztályban tanára, heti 9 órával.
- Dolmányos** György, hitelemző, a hittannak 1. 2., a latin nyelvnek 3. 4. s a földrajznak 3. osztályban tanára, heti 16 órával.
- Farkas** László, főgymnasiumi jegyző, a természettani szertár őre, 7. osztály főnöke, a mennyiség- s általános természettani földrajznak 5., a bölcsészet- s mennyiségtannak 7., a természettannak 3. 4. osztályban és a francia nyelv tanára, heti 19 órával.
- Kottek** Nándor, a főgymnasium igazgatója, a német nyelv- s irodalomnak 5. 6. 7. osztályban tanára, heti 8 órával
- Laky** Mátyás, 5. osztály főnöke, a különleges természettani földrajznak 6. s a történelemnek 3. 4. 5. 6. 7. osztályban tanára, heti 16 órával.
- Maywald** Kal. József, 3. osztály főnöke, a magyar s német nyelvnek 3. 4., a latin nyelvnek 5. osztályban, a műének és gyorsírászat tanára, heti 22 órával.
- Palkovics** Károly, 2. osztály tanára, heti 19 órával.
- Pfeiffer** Antal, a terményrajzi gyűjtemények s az ifjusági könyvtár őre, a magyar nyelv- s irodalomnak 5. 6. 7. s a természetrajznak 5. 6. osztályban tanára, heti 15 órával.
- Tóth** Jenő, 4. osztály főnöke, a görög nyelvnek 7. s a mennyiségtannak 3. 4. 5. 6. osztályban tanára, heti 17 órával.
- Vőneky** Pál, a tanári könyvtár őre, 6. osztály főnöke, a latin nyelvnek 6. 7. s a természettannak 7. osztályban tanára, heti 14 órával.
- Zsuffa** Pál, 1. osztály tanára, heti 19 órával.

B). Világiak.

- Pongrácz** Adolf, a testgyakorlat tanára, heti 14 órával.
- Szász** Károly, rajztanár, heti 16 órával.

VII. Osztály.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	R e n d e s t a n t á r g y a k.										Mellék tantárgyak			
			Vallás tan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiség tan	Természettan	Bölcsészet.	Testgyakorlat	Általános sorozat	Francia nyelv	Ének.	
Balassy Miklós, ism.	jó	kellő	2	3	4	4	4	2	4	3	2	2	I. r.	—	—	
Benczik Ferencz.			k	i	m	a	r	a	d	t						
Blau Oszkár, izr.	törv.	kellő	1	3	3	4	2	2	4	3	4	2	I. r.	—	—	
Götz Ferencz.			k	i	m	a	r	a	d	t						
5 Hochreiter Soma.	jó	kellő	2	3	2	4	2	2	4	2	3	3	I. r.	—	3	
Horváth József.	dics.	kit.	1	2	3	3	2	1	3	3	2	3	I. r.	—	—	
Knöpfler József, izr.	jo	csék.	1	5	4	4	3	3	4	5	4	3	II. r.	—	1	
Kummer Ferencz.	jó	hany.	2	4	4	4	4	3	4	5	4	3	II. r.	—	—	
Lillik Ágoston,			k	i	m	a	r	a	d	t						
10 Mester József.	dics.	erny.	1	1	2	1	1	1	2	1	1	3	kit.	—	1	
Oszterhuber L. öszt. d.	jó	kellő	2	2	4	4	3	3	4	4	4	3	I. r.	—	4	
Pap Ferencz.	jó	csék.	3	4	5	4	4	3	4	5	4	—	II. r.	—	—	
Plánder József.	dics.	kellő	1	3	3	2	3	2	4	3	2	3	I. r.	—	—	
Polizsánszky Kálmán.			k	i	m	a	r	a	d	t						
15 Rutics János.	jó	hany.	2	3	4	4	4	3	4	4	4	3	I. r.	—	—	
Rutics Sándor.	jó	kellő	1	3	3	2	2	1	2	2	2	2	I. r.	—	—	
Schneggenburger Izid.	péld.	erny.	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	jel.	—	—	
Sebestyén Lajos.			k	i	m	a	r	a	d	t						
Sipos Sándor.	törv.	hany.	2	4	4	4	4	3	3	4	3	3	I. r.	—	2	

V. O s z t á l y.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak									Általános sorozat	Mellék-tantárgyak		
			Vallás tan	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Német-nyelv	Földrajz	Történelem	Termé-szetrajz	Mennyi-ségtan	Testgyakorlat		Francia-nyelv	Ének	Gyorsírás
Csurda József.	jó	kellő	2	2	2	2	3	3	2	4	—	I. r.	—	2	—
Deák Ferencz. öszt. d.	törv.	hany.	3	3	4	4	4	4	4	3	3	I. r.	—	—	—
Domanitzky Béla.	dics.	kit.	1	1	3	2	1	1	1	2	3	jel.	2	—	—
Geiszl Kálmán.	péld.	erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kit.	2	3	2
5 Grets József.	péld.	kit.	2	2	1	2	2	2	2	3	3	jel.	2	—	1
Kanász József.	péld.	erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	kit.	1	1	1
Keckés Ferencz.	jó	kellő	2	2	3	3	3	2	2	3	1	I. r.	—	3	—
Koronczy Imre.	dics.	kellő	2	2	3	3	3	2	2	4	3	I. r.	3	—	2
Loncsárics Lipót.	törv.	kellő	4	4	4	4	4	3	4	4	3	I. r.	—	—	4
10 Magenheim Józs. ism.	péld.	erny.	1	1	3	2	1	1	1	1	2	jel.	—	—	—
Markovics István.	dics.	erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	kit.	2	2	1
Martincsevics Mihály.	dics.	erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	4	kit.	—	—	—
Merkly Antal.	jó	kellő	3	4	4	4	4	3	3	4	4	I. r.	—	—	—
Molnár Ferencz.	jó	kellő	3	4	4	4	4	4	4	4	4	I. r.	—	—	—
15 Nagy Ákos.	jó	kellő	3	4	4	4	3	4	3	4	2	I. r.	—	—	—
Ruesz Antal.	törv.	kellő	1	3	3	3	4	2	3	4	4	I. r.	—	—	—
Szekeres János, ism.	jó	kellő	3	3	4	4	4	4	1	4	1	I. r.	—	—	—
Szeredy Lajos.	törv.	kellő	2	4	4	3	4	3	4	4	3	I. r.	—	—	—
Vache Antal.	jó	kellő	3	3	3	3	2	3	3	4	3	I. r.	—	3	3
20 Zdelár Miklós.	dics.	kellő	3	4	4	4	3	4	3	4	2	I. r.	—	—	—
Zernek Árpád.	törv.	kellő	3	4	4	2	4	4	4	4	3	I. r.	—	—	—
Magántanulók:															
Gazsy János, ism.															
Tóth Imre.															

IV. O s z t á l y.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak									Általános sorozat	Mellék-tantárgyak			
			Vallás tan	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Német-nyelv	Történelem	Mennyi-ségtan	Termé-szetan	Vegy tan	Rajz		Testgyakorlat	Francia-nyelv	Ének	Gyorsírás
Ács József.	jó	hany.	2	3	4	4	4	4	2	2	2	I. r.	—	—	—	
Bausch István.	jó	hany.	2	3	4	3	3	4	3	4	3	I. r.	—	—	—	
Beck Lajos.	dics.	erny.	1	1	2	1	1	2	1	1	3	kit.	—	—	2	
Berényi Zsiga.		k		i	m	a	r	a	d	t						
5 Bettlheim Béla, izr.	jó	kellő	1	2	4	2	1	3	4	4	4	I. r.	—	—	2	
Csesznák Ödön.	törv.	hany.	2	3	4	3	3	4	3	4	3	I. r.	—	—	—	
Csincsics Alajos.	törv.	hany.	2	4	4	4	4	4	4	4	3	I. r.	—	—	—	
Csizmazia Mátyás.	péld.	erny.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	kit.	—	—	—	
Csoknyay Gyula.	törv.	hany.	1	2	4	1	1	4	2	3	3	I. r.	—	3	—	
10 Dervarics István.	törv.	hany.	2	2	4	2	2	4	2	2	1	I. r.	—	—	—	
Engländer Ottó, izr.	jó	kit.	1	1	3	1	1	1	1	2	3	jeles	—	—	3	
Eperjessy Dezső.	jó	hany.	1	2	4	2	1	4	2	3	4	I. r.	—	3	3	
Fridrich Ernő.	jó	hany.	2	3	3	2	3	4	4	4	4	I. r.	—	—	—	
Gaal György.	jó	kellő	1	1	3	1	1	4	2	2	3	I. r.	—	—	3	
15 Gászner Pál.	jó	kit.	1	1	2	1	1	2	1	1	3	kit.	2	3	—	
Gorzó János.	jó	csek.	2	2	4	4	3	5	4	5	3	II. r.	—	—	—	
Halis István.	törv.	kellő	1	1	4	2	1	3	3	3	4	I. r.	—	—	2	

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	R e n d e s t a n t á r g y a k										Mellék-tantárgyak							
			Vallás	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Német-nyelv	Történelem	Mennyiség-tan	Természet-tan	Vegytan	Rajz	Testgyakorlat	Általános sorozat	Francia-nyelv	Ének	Gyorsírás				
Kaffer Béla.			k	i	m	a	r	a	d	t										
Kele Antal.	jó	kit.	1	1	3	1	1	2	1	2	1	1	jeles	—	—				2	
20 Knorzner György.	jó	hany.	1	3	4	3	3	4	3	3	3	1	I. r.	—	—					
Kocsiss Lajos.	jó	kellő	2	1	4	1	2	3	3	3	3	2	I. r.	—	—			3		
König Gyula, izr.	jó	kellő	1	2	4	1	3	3	3	4	4	3	I. r.	—	—			3		
Neusiedler Antal.	törv.	hany.	2	3	4	2	4	4	4	4	3	1	I. r.	—	—					
Petrekovics Ferencz.	dics.	crny.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kit.	—	—					
25 Pulay Károly.	törv.	hany.	1	1	3	2	2	4	3	3	1	1	I. r.	—	—					
Püspöky Gratián.			k	i	m	a	r	a	d	t										
Rothschild Jakab, izr.	törv.	kellő	1	2	2	2	4	2	3	2	4	4	I. r.	—	—			2		
Rothschild Samu, izr.	törv.	hany.	1	2	1	2	2	2	4	4	4	4	I. r.	3	—					
Sernpecher József.	jó	hany.	1	3	4	2	2	4	3	4	3	3	I. r.	—	1			3		
30 Schuh Lajos.	jó	csek.	2	3	4	4	3	5	4	3	3	3	II. r.	—	—					
Spur István.			k	i	m	a	r	a	d	t										
Struppi Oszkár.	jó	hany.	2	3	4	4	3	3	2	2	2	—	I. r.	—	4					
Szmodis Andor.	dics.	hany.	1	1	4	2	1	4	4	4	3	3	I. r.	—	—			2		
Tárnok Antal.	jó	kit.	1	1	3	1	1	2	1	2	3	4	jeles	—	3					
35 Tersánczky József.	törv.	csek.	2	4	4	4	3	5	4	4	3	4	II. r.	—	—					
Tiszay István.	jó	hany.	1	3	4	2	3	4	4	4	1	4	I. r.	—	3					
Váry József.	törv.	hany.	2	4	4	3	4	4	4	4	3	1	I. r.	—	—					
Vizer István.	törv.	kellő	2	2	4	2	2	1	2	3	3	1	I. r.	—	—					
Zombory Lajos.	jó	kellő	2	3	4	3	2	2	1	3	2	3	I. r.	—	—			2		
Magántanulók:																				
Jankovics Géza.																				
Talabér István.																				

III. O s z t á l y.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	R e n d e s t a n t á r g y a k										Mellék-tantárgyak						
			Vallás	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Német-nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiség-tan	Természet-tan	Rajz	Testgyakorlat	Általános sorozat	Francia-nyelv	Ének	Gyorsírás			
Ábrahám Zsigmond.			k	i	m	a	r	a	d	t									
Baan Zoltán.	törv.	kellő	1	3	3	3	2	2	4	2	4	3	I. r.	—	3			4	
Babos Ármin.	jó	csek.	3	4	5	4	4	3	4	4	4	4	II. r.	4	—				
Bausch Pál.	jó	csek.	2	4	5	5	4	4	5	4	4	4	II. r.	—	—				
5 Bendekovics István.	dics.	kellő	1	2	3	2	3	1	2	1	3	2	I. r.	—	—			3	
Bertalan Vince.	jó	csek.	2	4	5	5	3	3	4	4	4	3	II. r.	—	2				
Bettlheim Samu, izr.	péld.	kit.	1	1	2	1	2	2	2	1	3	3	jeles	—	—			3	
Buzády Boldizsár.	jó	hany.	4	3	4	3	4	4	4	4	3	1	I. r.	—	—			4	
Cekoricz Kálmán.	jó	kellő	3	3	4	3	4	4	4	4	3	3	I. r.	—	—				
10 Csizmazia János.			k	i	m	a	r	a	d	t									
Dervarics Béla.	törv.	kellő	2	3	4	3	3	1	4	4	4	2	I. r.	—	—				
Farkas Zsigmond.	törv.	hany.	4	4	4	4	4	3	4	4	4	2	I. r.	—	3				
Győre János.	dics.	kit.	1	1	3	1	2	1	2	1	3	3	jeles	—	—			3	
Horváth Gyula.	dics.	kit.	1	1	3	1	1	1	2	1	2	4	jeles	—	—				
15 Horváth Imre.	jó	kellő	1	4	4	3	3	2	4	4	3	2	I. r.	—	—			4	
Horváth Károly.	jó	kellő	1	2	3	2	2	1	3	2	2	1	I. r.	—	—				
Josipovich Béla.	jó	kellő	1	4	3	3	3	2	4	3	4	2	I. r.	3	2				
Kobaszicza Gy. g. k. v.	jó	kellő	1	3	3	3	4	4	4	4	4	2	I. r.	—	—				

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak										Általános sorozat	Mellék-tantárgyak		
			Vallás	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Német-nyelv	Földrajz	Történelem	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Testgyakorlat		Francia-nyelv	Ének	Gyorsírás
	Kovács József.	dics. kit.	1	1	2	2	1	1	3	2	3	3	jel.	—	—	—
20	Mesics György.	jó kellő	1	3	3	2	2	3	4	3	4	3	I. r.	—	2	—
	Mesics János.	dics. kit.	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	jel.	—	—	3
	Mursics Ferencz.	dics. kellő	2	4	3	4	2	4	4	1	2	3	I. r.	—	—	—
	Nagy Lajos.	dics. kellő	1	2	2	2	1	1	4	4	3	1	I. r.	—	—	—
	Pais Elek.	péld. kit.	1	1	1	1	1	1	3	2	3	2	jel.	—	—	3
25	Petrich Lajos.	jó csek.	3	4	4	5	4	4	5	4	2	3	II. r.	—	—	4
	Schönfeld Frigyes, izr.	péld. erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	kit.	—	—	3
	Sipos Gyula.	törv. csek.	3	4	4	5	4	4	4	4	3	3	II. r.	—	—	—
	Sipos Károly.	péld. erny.	1	1	2	1	2	1	1	1	2	3	kit.	—	1	2
	Sólyomy Tivadar.	törv. hany.	1	4	4	4	4	3	4	4	3	3	I. r.	4	—	—
30	Steinbek Béla.	dics. hany.	2	4	4	4	4	2	4	4	3	2	I. r.	—	3	—
	Steiner Ede, izr.	dics. erny.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	4	kit.	—	—	3
	Szimicz Ede.	jó hany.	1	3	3	4	3	2	5	4	2	2	II. r.	—	2	4
	Szörcsök Béla.	jó hany.	2	4	4	3	4	4	4	4	3	3	I. r.	—	—	—
	Thassy Lajos.	jó kellő	1	1	3	1	3	1	3	3	4	1	I. r.	3	—	—
35	Tóth Frigyes.	jó csek.	1	3	3	3	3	3	5	5	3	3	II. r.	—	—	—
	Veisz Béla.	törv. csek.	3	5	4	5	4	4	5	4	3	2	II. r.	—	—	—
	Weismayer Henr. izr.	jó kellő	1	3	3	2	3	1	4	2	3	—	I. r.	—	—	4

II. O s z t á l y.

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak										Általános sorozat	Mellék-tantárgyak	
			Vallás	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természettan	Rajz	Testgyakorlat	Szépírás	Francia-nyelv		Ének	
	Babos Jenő. ism.	jó csek.	4	4	5	4	5	4	3	—	3	II. r.	—	—	
	Bancly Vilmos.	dics. kellő	2	4	4	2	3	3	4	3	4	I. r.	—	3	
	Baranyai Miklós. ism.	törv. hany.	1	4	3	3	2	4	2	2	2	I. r.	—	2	
	Baranyai Ödön.	törv. hany.	2	4	4	2	4	3	4	1	4	I. r.	—	3	
5	Baternay Ferencz.	törv. csek.	3	4	5	4	4	5	4	1	3	II. r.	—	—	
	Benedek János.	dics. kit.	1	2	3	3	2	2	4	3	1	I. r.	—	—	
	Bertalan Títusz.	jó kellő	1	4	4	2	3	4	4	3	4	I. r.	—	2	
	Császár Pál.	péld. erny.	1	1	2	1	1	1	2	3	2	kit.	—	—	
	Donászy Ferencz.	dics. kellő	1	1	3	2	3	1	4	3	2	I. r.	—	—	
10	Fattinger Sándor.	péld. kit.	1	2	2	1	2	1	3	—	2	jel.	1	—	
	Ferber Gyula.	jó kit.	3	2	3	2	3	1	2	—	2	I. r.	—	—	
	Frisch Ferencz.	törv. hany.	3	4	4	4	4	4	2	3	3	I. r.	4	3	
	Gögl Károly.		k	i	m	a	r	a	d	t					
	Göncz Árpád.	péld. hany.	2	3	4	4	2	4	3	2	2	I. r.	—	—	
15	Gudlin Károly.	jó hany.	3	4	4	4	5	4	3	3	3	II. r.	—	—	
	Horváth György.	péld. kellő	2	3	3	3	3	2	2	1	3	I. r.	—	—	
	Horváth Győző. ism.	törv. hany.	3	4	4	3	4	3	2	2	3	I. r.	—	—	
	Horváth Lajos.		k	i	m	a	r	a	d	t					
	Királyi Fer. öszt. dij.	törv. kit.	1	2	3	1	2	1	3	2	3	jel.	—	—	
20	Kiss János.	törv. csek.	4	5	4	4	4	5	4	4	3	II. r.	—	—	
	Kollarich Lén. ism.	jó kellő	3	2	4	4	3	2	3	2	2	I. r.	—	—	
	Kutnyák Pál.	jó hany.	3	4	4	4	5	4	3	1	2	II. r.	—	3	
	Laczkovics János.		k	i	m	a	r	a	d	t					
	Leopold József.	dics. erny.	1	2	2	1	1	1	3	1	3	kit.	—	—	

Névsor	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak									Általános sorozat	Mellék-tantárgyak		
			Vallástan	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz	Rajz	Testgyakorlat	Szépírá		Francia-nyelv	Ének	
			25	Marczius József.	péld.	erny.	2	1	2	1	1		1	3	2
	Németh Gergely.	jó	csek.	2	3	5	4	4	5	4	3	4	II. r.	—	—
	Németh László.	jó	kit.	1	2	3	1	2	2	3	1	3	jel.	—	—
	Neumann Zsigm. izr.	jó	hany.	3	4	4	4	3	3	3	4	3	I. r.	—	—
	Peksz Kálmán.	jó	csek.	3	4	5	4	4	4	3	3	3	II. r.	—	—
30	Rigó István.	dics.	hany.	1	2	4	4	3	2	3	—	2	I. r.	—	—
	Somogyi József.	törv.	erny.	1	1	2	1	2	1	3	1	2	kit.	—	—
	Szücs János.	jó	csek.	4	4	5	5	4	4	3	3	3	II. r.	—	—
	Tárnok Márton.	jó	kit.	1	1	2	1	3	1	3	3	2	jel.	—	3
	Tibolt Lajos.			k	i	m	a	r	a	d	t				
35	Udvardy Elek.	törv.	hany.	1	1	4	1	4	3	2	2	1	I. r.	—	—
	Vizlendvay Imre.	dics.	kit.	1	1	2	1	1	2	3	1	1	kit.	—	—
Magántanulók:															
	Skublics Zsigmond.														
	Talabér Kálmán, ism.														

I. O s z t á l y.

Névsor	Magaviselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak									Általános sorozat	Mellék-tantárgy	
			Vallástan	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Földrajz	Mennyiségtan	Természetrajz	Rajz	Testgyakorlat	Szépírá		Ének	
				Auslaender Henr. izr.			k	i	m	a	r		a	d
	Babos Árpád.	dics.	kellő	3	3	4	3	3	2	4	4	5	I. r.	—
	Bachrach Jakab izr.	törv.	csek.	2	5	6	5	5	5	4	1	4	III. r.	—
	Bellecz Gyöző.	jó	hany.	3	4	4	4	3	4	4	4	2	I. r.	—
5	Bellecz Ödön.	jó	hany.	2	4	4	3	4	3	4	4	3	I. r.	4
	Botfy Károly.	dics.	kit.	1	2	3	1	3	2	3	1	3	I. r.	—
	Czvitkovics József.			k	i	m	a	r	a	d	t			
	Dervarics Lajos.			k	i	m	a	r	a	d	t			
	Eperjesi Béla.	jó	kellő	2	3	3	2	3	4	5	4	5	I. r.	—
10	Filipits Lajos.	dics.	kit.	1	3	3	2	2	3	3	4	2	I. r.	3
	Fornberg József.	dics.	kit.	1	2	3	1	2	1	3	2	1	jel.	3
	Francics György.	dics.	hany.	1	4	4	4	4	3	5	4	4	I. r.	—
	Frank József, izr.	jó	hany.	2	4	3	4	3	4	3	3	2	I. r.	—
	Friedlaender Ign. izr.	jó	kellő	2	3	3	3	2	3	3	3	4	I. r.	—
15	Friedlaender Móz. izr.	dics.	kit.	2	2	1	1	1	3	4	4	2	jel.	—
	Gaszner Ferencz.	dics.	kit.	2	2	3	1	2	1	3	2	2	jel.	3
	Goricsanecz József.	jó	hany.	3	4	4	3	4	4	3	3	4	I. r.	—
	Handler Ferencz.	dics.	kit.	1	2	2	1	2	2	3	3	3	jel.	—
	Hegedüs Ferencz.	dics.	kit.	1	2	2	2	2	2	4	3	3	jel.	—
20	Hegy János.	törv.	hany.	3	4	4	4	4	4	3	3	4	I. r.	4
	Id. Horváth And. ism.			k	i	m	a	r	a	d	t			
	Ifj. Horváth And. ism.	törv.	hany.	3	4	5	4	4	4	3	1	4	II. r.	—
	Horváth Lajos.			k	i	m	a	r	a	d	t			
	Jakofvoszky Ignác.	jó	kellő	1	3	4	3	4	3	4	2	4	I. r.	—
25	Kilik Béla, ism.			k	i	m	a	r	a	d	t			
	Klein Ferencz, izr.	péld.	erny.	1	2	1	1	2	1	3	2	1	kit.	—
	Koltay László.	dics.	kellő	2	3	4	3	4	4	3	3	3	I. r.	—
	Kontor Béla.	jó	hany.	2	4	4	4	4	4	5	3	5	I. r.	3

N é v s o r	Magaviselet	Szorgalom	R e n d e s t a n t á r g y a k									Áll. alános sorozat	Mellék-tantárgy
			Vallás tan	Magyar-nyelv	Latin-nyelv	Földrajz	Mennyiség tan	Természetrajz	Rajz	Testgyakorlat	Szépirodalom		
Kremzer István.	dics.	kellő	1	2	3	2	4	3	4	4	3	I. r.	—
30 Kreszinger Antal.	törv.	csek.	2	5	5	4	4	3	3	1	3	II. r.	—
Kutnyák Mihály, ism.	dics.	kellő	1	3	4	3	3	2	3	3	3	I. r.	—
Mattos Béla.	törv.	csek.	3	4	5	4	4	4	5	3	3	II. r.	3
Matus Sándor.			k	i	m	a	r	a	d	t			
Méhes Kálmán.	dics.	kellő	1	2	4	2	3	2	4	3	3	I. r.	3
35 Nagy Gábor.	jó	csek.	3	5	5	4	5	4	4	3	4	II. r.	3
Nagy Pál.	jó	csek.	3	5	5	4	5	5	3	3	4	II. r.	—
Novák Nándor.	dics.	hany.	1	4	4	3	4	4	3	3	3	I. r.	—
Oszterhuber Gyula.	törv.	csek.	3	4	5	4	4	4	4	3	4	II. r.	—
Palkovics István.	törv.	csek.	3	4	5	4	5	4	3	3	4	II. r.	—
40 Pethő Jenő, ism.	péld.	erny.	1	2	2	2	3	1	3	3	3	jeles	—
Plichta Béla.	jó	csek.	3	4	5	4	4	3	3	3	4	II. r.	3
Plichta Ferencz.	péld.	kellő	1	2	2	1	3	2	3	1	3	jeles	2
Plichta Károly.	jó	csek.	2	4	5	4	4	4	3	4	4	II. r.	2
Raisz Ödön.	törv.	csek.	3	5	6	5	5	5	4	4	4	III. r.	—
45 Rác Kálmán.	dics.	kellő	1	2	3	1	3	3	3	4	4	I. r.	2
Rózsavölgyi Antal.	dics.	kellő	1	3	3	2	3	4	2	—	3	I. r.	1
Rumpelesz Lajos.	dics.	erny.	1	2	2	1	2	1	3	3	3	jeles	—
Samu István.	péld.	kit.	1	1	1	1	1	2	3	3	2	kit.	—
Sélyei József.	dics.	hany.	2	4	4	4	3	4	5	4	5	I. r.	4
50 Skrabl Ferencz.	jó	kellő	2	3	3	3	3	4	4	3	3	I. r.	4
Sólyomi Lajos.	dics.	hany.	1	3	4	3	4	3	3	3	4	I. r.	—
Steffanics István.	péld.	kit.	1	2	2	1	1	1	1	2	1	kit.	2
Steinbek Árpád.	törv.	csek.	3	4	5	4	4	5	4	2	5	II. r.	4
Stingly Zsigmond.	péld.	kellő	2	2	3	3	3	4	3	3	3	I. r.	3
55 Szervisz Albert.	péld.	kit.	2	2	2	2	3	2	3	—	4	jeles	—
Szigethy Aladár.	dics.	kit.	1	2	2	1	1	2	2	3	2	jeles	3
Tersánczky Kálmán.	jó	hany.	2	4	4	4	4	4	4	3	3	I. r.	—
Thassy János.	dics.	kellő	1	2	3	3	2	2	3	1	4	I. r.	—
Varga István.	jó	csek.	2	4	5	5	4	5	4	3	3	II. r.	4
60 Vehofsits Aladár.	dics.	kellő	1	3	3	3	3	2	3	2	2	I. r.	—
Véber Pál.	jó	csek.	3	4	5	5	4	4	3	1	4	II. r.	3
M a g á n t a n u l ó :													
Horváth János.													

Jótekonyság.

a) A főgymnasium kebelében alakulóban levő segélyző-egylet javára, melynek 184 frt 94 krnyi tőkéje a helybeli első takarékpénztárnál van elhelyezve, a lefolyt tanévben következő adakozások folytak be: a tanuló ifjuság által rendezett táncvigalom tiszta jövedelme 108 frt 22 kr. — Nt Matusik János ur 10 frot; s a főgymnasiumi tanulók 8 frt 72 krt ajándékoznak; s így a segélyző-egylet alaptőkéje 311 frt 88 krt tesz.

b) T. Wajdits József ur a szegényebb tanulók részére 24 frt értékű rajzpapirost ajándékozott; hasonló célra ugyanily összeg fordított a Szalay-féle alapítvány kamataiból.

c) A helybeli első takarékpénztár 10—10 frtot ajánlott föl a magyar nyelvben legjobb haladást tett tanodánkbeli idegen-ajku növendék megjutalmazására, ezenkívül 20 frtot tanszerekre.

d) Végül a Sümeghy-féle 60 ftos ösztöndíjat Lendvay József 6. osztálybeli tanuló nyerte el. Fogadják az érdeklettek a tanügy iránt tanúsított jótekonyságukért a legforróbb köszönetet!

A fő-gymnasiumi ifjuságnak statistikai egybeállítása.

O s z t á l y	N é p e s s é g	V a l l á s			N e m z e t i s é g			É r d e m s o r o z a t					V i z s g á l a t e l ő t t k i l e p e t t	M e g h a l t	M a g á n t a n u l ó	T a n d i j f i z e t ő	T a n d i j m e n t e s
		R o m . k a t h .	G ö r ö g k e l e t i	I z r a e l i t a	M a g y a r	N é m e t	H o r v á t	K i t ű n ő	J e l e s	I . r e n d ű	I I . r e n d ű	I I I . r e n d ű					
I.	62	56	—	6	62	—	—	3	10	27	12	2	7	—	1	56	6
II.	38	37	—	1	37	—	1	5	4	15	8	—	4	—	2	37	1
III.	37	32	1	4	35	—	2	3	6	18	8	—	2	—	—	33	4
IV.	41	36	—	5	40	—	1	4	3	25	3	—	4	—	2	36	5
V.	23	23	—	—	21	—	2	4	3	14	—	—	—	—	2	20	3
VI.	31	24	—	7	30	—	1	5	3	18	—	—	2	1	2	24	7
VII.	29	26	—	3	29	—	—	1	1	11	4	—	7	—	5	27	2
Összeg.	261	234	1	26	254	—	7	25	30	128	35	2	26	1	14	233	28

Figyelmeztetés.

A nyilvános tanulók szabályszerű fölvétele sept. 29-én és 30-án s október havának három első napján történik; ezt a pót- és javító vizsgálatok előzik meg.

A felvétel föltételei a következők: a) a gymnasium első osztályába szabályszerűen csak kilencz évet betöltött vagy idősb tanuló vétetik fel; b) az ismeretek mértékére nézve értelmes és folyékony olvasás-, a nyelvtanból az alaktan főbb részeinek, az egyszerű, bővített és összetett mondatoknak, a számvetésből az egész számok négy alapszintjének és a közönséges törtszámoknak ismerete kívántatik. Tekintet nélkül arra, hány elemi osztályt végzett az illető, a gymnasium első osztályába való fölvételre nézve egyedül csak a kor s a kellő szigorral megtartandó fölvételi vizsgálat eredménye határoz.

Mindegyik magántanuló köteles a gymnasium négy alsó osztályából leteendő vizsgálat alkalmával próbarajzokat előmutatni s a rajztanár jelenlétében az osztálynak megfelelő két rajzot készíteni.

Azon tanulók, kik a gymnasiumot évközben akarják változtatni, ez iránti szándékukat eltávozás előtt saját igazgatóságuknál tartoznak bejelenteni.

Oly tanuló, ki valamely kötelezett tantárgyból elégtelen érdemjegyet nyert, javítási engedélyért folyamodhatik. Az ily folyamodványok aug. 8-ig az igazgatónál nyújtandók be.

Kelt Nagy-Kanizsán, 1871. július 26-án.

KOTTEK NÁNDOR,
igazgató.